

FACEBOOK-SZINDRÓMA GYEREKEK ÉS FIATALOK KÖRÉBEN

KRIZBAI Tímea – KISS Andrea

SAPIENTIA Hungarian University of Transylvania

timea.krizbai@gmail.com

kandreabeata@yahoo.com

Abstract: Facebook Syndrome Within Children And Teenager Groups

These days the majority of teenagers are using Facebook. Young generation is also called Facebook generation.

The aim of the present study is to analyze the impact of Facebook upon teenagers. We are curious about the impact of Facebook upon physical and mental health of adolescents. The questionnaire we used, contains questions regarding daily Facebook use; why are they using it; are their data public; what kind of content they post on their Facebook wall and what effects Facebook has upon their everyday life.

The average elementary school children spend between 0 and 30 minutes daily on Facebook, while the students between one and two hours on average. The differences are significant (mean=2.19; mean=2.81; $p<0,05$). Surprisingly, there are students who have absolutely no Facebook profile.

Based on the results it is possible that the concept of friendship has to be greatly revised, to one that is more superficial and virtual.

Keyword: Facebook, healthy lifestyle, health communication, friendship, mental health.

Bevezetés

Napjainkban gyakran halljuk: az információ hatalom, ennek az összefüggésnek az árnyalására azonban nagy szükség van a mai, igen sokrétű kommunikációs formák körében. Egy információ különféle emberek számára más-más értékkel bírhat: lehet például hír, közlés, tudakozódás, felvilágosítás stb. Sokan már azt sem tudják, hogyan kell levelet írni, vagy milyen volt, amikor a kommunikáció még távirat segítségével történt. Ezeknek a szűk kommunikációs formáknak akkoriban természetesen megvolt a maguk előnye is, ahogyan a mai gazdag kommunikációs lehetőségek hátrányát is látjuk: napjainkban az internet-hozzáférés elterjedésével az internetes csalások és félrevezetések esélye valamint a cyber-bűnözés is megnövekedett (Emms, 2012).

Az internet világméretű számítógép-hálózat, amely a különböző rendszerű számítógép-hálózatok ezrei között egységes hálózati társalgási nyelv segítségével kommunikációt tesz lehetővé (Jutasi, 1997).

Az internetre jellemző a nagyfokú nyilvánosság, az interaktivitás, a kétirányú tájékoztatás, és a hagyományos médiákkal szemben, az internet szinte a teljes ismeretlen-

ségből tört be életünkbe. Gyorsaságával lehetőséget nyújtott a hatékony kommunikációra, illetve ledöntötte az országhatárokat. Mindez olyan gyorsan történt, hogy idők sem volt szemügyre venni ezt az új környezetet, ami jelentős hatással van mindennapjainkra. Ma már rengetegen el sem tudnák képzelni az életüket internet nélkül, azonban ezelőtt tizenöt évvel ez egyáltalán nem így volt. Az internet legtöbbit használt multimédiás felülete a World Wide Web (www). Az internethez kapcsolódva éri el a www-t a számítógép, és egy böngésző segítségével a rajta található dokumentumokat. Magyar elnevezései közül a legismertebb a honlap, weblap illetve a weboldal. Megjelenésével egyre többen kezdtek érdeklődni, kutatni utána, mivel ez az új csatorna gyorsabbá, kényelmesebbé és könnyebbé varázsolta az információcserét, és nagyon nagy mértékben lecsökkentette a fizikai távolságot az emberek között. A másik leggyakrabban használt szolgáltatások közé tartozik az e-mail vagy más néven az elektronikus levél használata, amely napjainkra már világszerte nagyon elterjedté vált. Az e-mail segítségével elektronikus üzeneteket lehet küldeni, akár a világ másik felére is, mindössze néhány másodperc alatt. Ma már képeket, videókat, hangfájlokat és dokumentumokat is lehet a szöveg mellé csatolni. A leggyakoribb és a legmegbízhatóbb levelezési lehetőség. Az elektronikus postafiókok esetében lehetőségünk van egyéni mappákat létrehozni, így csoportosítani, rendszerezni tudjuk, tetszés szerint, a leveleinket. Az e-mail mellett kommunikációs lehetőség például a chat használata is. A chat segítségével élő beszélgetést folytathatunk bárkivel a nagyvilágban, egyszerre egy vagy több személlyel is. Erre ma már rengeteg program van kifejlesztve, de talán az egyik legismertebb és leghasználtabb a Skype. E mellett még szintén kommunikációs lehetőségnek számít az interneten a levelezési listák, a hírlevelek, a hírcsoportok (hirdetőablák), fórumok alkalmazása. A fórum az a hely, ahol szabadon megírhatjuk véleményeinket, s ide mindössze csak regisztrációra van szükségünk, ahhoz, hogy a többi beszélgetéshez hozzá tudjunk szólni, vagy, hogy mi indítsunk beszélgetést.

Az internet megjelenésével, elterjedésével olyan virtuális közösségek jöttek létre, amelyek tagjai az interneten keresztül érezték azt, hogy egy csoporthoz tartoznak, s ezáltal egyre többen kezdtek élni ezzel a lehetőséggel.

„Az online közösségek kialakulása szorosan összefügg az információs technológiai eszközök fejlődésével, mely az emberi kommunikáció legváltozatosabb formáit teszi lehetővé. A korai szövegalapú kommunikációtól, a mai hang- és videó alapú technológiákig számos lehetőség nyílik a számítógépen keresztül történő kapcsolattartásra, melyek elterjedését és változatos alkalmazásait az Internet széleskörű alkalmazása segítette elő. Ez egy új társadalmi közeg kialakulásához vezetett, mely szoros kölcsönhatásban van „hagyományos” világunkkal. Egyfelől meglévő baráti, családi, üzleti kapcsolataink ápolásának bővültek a lehetőségei, másrészt a fizikai tér leküzdésével új ismeretségekre tehetünk szert, viszonylag csekély kockázat vállalásával, melyek később akár valós, személyes kapcsolatokká is válhatnak.” (Szalóki, 2004, 5)

A virtuális közösségekben az emberek felépíthetnek egy nem létező, teljesen más életvilágot. Rheingold (1993) ezeket a képzeletbeli közösségeket virtuális közösségnek

nevezte, azonban manapság ezt már online közösségeknek nevezzük, mivel nincs kizárva, hogy ezek a közösségek valós közösséggé váljanak. Ma már majdnem minden emberről elmondható, hogy virtuális közösség tagja, s e virtuális közösségek segítségével ma már bármit eladhatunk, illetve vehetünk magunknak, párt kereshetünk, dolgozhatunk stb.

Preece (2000) szerint az online közösségek több összetevőkből állnak: emberek, akik érintkeznek egymással; közös szándék vagy cél, ilyen lehet például az információcsere; alapelvek, amelyek az emberek interakcióját irányítja és számítógépes rendszerek, amelyek a szociális interakciókat lehetővé teszik.

A szocializációs hálózatok és a szocializációs oldalak a 21. században a fiatalok körében egyre elterjedtebbé válnak, s ennek természetesen nemcsak pozitív, hanem negatív következményei is vannak.

A közösségi hálózatok valójában annak az elvnek az alapján működnek, hogy a felhasználó a saját ismerősei segítségével találja meg további ismerőseit adott szocializációs oldalon, ezáltal könnyebbé téve a hálózatok kiépítését. Így módon olyan kapcsolatokra is szert lehet tenni, amelyekre a mindennapokban nem adódna lehetőségünk, és természetesen, amelyek hasznosak is lehetnek számukra.

A virtuális közösség emberek egy csoportja, akik személyesen vagy találkoznak, vagy nem találkoznak, és számítógépes hírfelületek és hálózatok közvetítésével eszmecserét folytatnak (Kirkpatrick, 2011).

Van olyan szocializációs oldal, amely meghívásos alapon működik, vagyis, aki tagja az adott közösségnek, meghívhat olyan személyt, aki még nem az, s ez a folyamat tulajdonképpen hatványozódik; a legtöbb szocializációs oldalra azonban csak regisztrálni kell.

A Facebook a világ legnépszerűbb közösségi oldala, amelyen hálózatszerűen lehet gyűjteni az ismerősöket. Az amerikai származású Mark Zuckerberg alapította, s 2004. február 4-én kezdte működését, és eredeti neve Thefacebook volt. A világ egyik legnagyobb ismeretségi hálózata, amely 2012-ben elérte az egymilliárd regisztrált felhasználót.

Az oldal létrehozásának ötlete Mark Zuckerberg egyetemi előkészítő iskolájának, a Phillips Exeter Academy-nak fényképes, könyv alakú, nyomtatott kiadványa volt. Ezeket a könyveket a diákok és a tanárok már évtizedek óta kedvelték és használták. A Facebook története valójában 2003-ban kezdődött, amikor Adam D'Angelo, Mark Zuckerberg legjobb középiskolai barátja kidolgozta a Facemash nevű alkalmazást, ami egyetemisták számára létrehozott kezdetleges társasági oldal volt. Oly népszerűvé vált, hogy használóinak száma a százazretet is meghaladta. E honlap népszerűségének hatására írta meg Mark Zuckerberg a CourseMatch programot, ami aztán a Facebook létrehozásához vezetett (Mezrich, 2010).

A Facebook létrehozásával teljesen új világ jött létre. Sokak szerint a Facebook-generáció az első igazán globális generáció. Ezért is van, hogy a médiát (nyomtatott sajtót, tévét) egyre kevesebben használják, és egyre többet interneteznek. A Social Daily (<http://analytics.socialdaily.com/hu/facebook/countries/RO/>) által kifejlesztett Facebook statisztika 240 ország jellemzőit mutatja be, több mint 1,2 milliárd felhasználón keresz-

tül. Naponta frissítve vannak az adatok, ezáltal valós képet tár mindannyiunk elé. Az adatok nem köthetők személyekhez, de a statisztika a felhasználók összes aktivitását alapul veszi, legyen szó a like-okról, a tag-ekről, a check-in-ről, a fotó és video feltöltésekről, mind az IP-cím alapján. A következőkben ez alapján fogok bemutatni néhány adatot a romániai Facebook-felhasználókkal kapcsolatosan.

Románia jelen pillanatban (2014.05.26) 7,2 millió Facebook-felhasználóval rendelkezik (a 21,850 milliós lakosságból), ahol 32,95%-os penetrációról beszélhetünk. A Románia területén élő Facebook felhasználók közül 3,50 millió nő és 3,70 millió férfi. Ezzel az országok között a női ranglistán 113., a férfi ranglistán, a 120. helyen áll. Románia esetében az összes felhasználó 48,57%-a nő és 51,43%-a férfi. Az életkor szerinti eloszlás esetében a legtöbb felhasználót, az összes 32,22%-a, a 25-35 éves korosztály képezi.

Módszerek és eszközök

Jelen kutatás célja felmérni, hogy milyen hatással van a Facebook a 21. században a gyerekekre és a fiatalokra. Elsődleges céloom annak vizsgálata, hogy a fiatalok milyen Facebook-használati szokásokkal rendelkeznek, és ennek milyen hatása vannak az egészségi állapotukra.

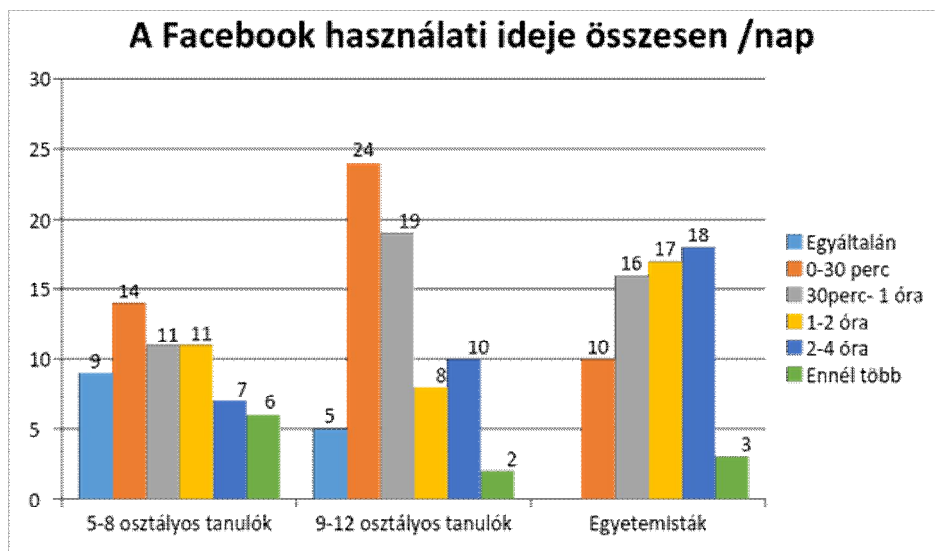
A vizsgálati populációt gyerekek és a fiatalok képezzük, ötödik osztályosoktól egészen az egyetemistákig, pontosabban a 11 éves gyerekektől a 24 éves fiatal felnőttekig. A felmérés kérdőív segítségével történt, amelyet több iskolában és az egyetemen is kitöltöttek (George Coșbuc Gimnázium, Elektromaros Szakliceum, illetve a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem). A kérdőíves adatokat az SPSS 14.00 statisztikai program segítségével dolgoztuk fel.

Eredmények

A vizsgálatban 190 gyerek és fiatal vett részt, akiknek 51%-a férfi volt, 49%-a pedig nő. A 190 személy közül 60 személy 5-8 osztályos tanuló, 67 személy 9-12 osztályos és 63 személy egyetemista. „Akinak nincsen Facebook-profilja, az nem is létezik” – gyakran halljuk ezt a mondást, s mint mindennek, ennek is van alapja, mivel sokan úgy vélik, hogy azok a személyek, akiknek nincsen aktív profiljuk, azok nem is vesznek részt a világ körforgásában. Azok körében, akiknek van profiljuk, egyre kevesebb az olyan diák, aki ne lépne be a Facebookra, legalább egyszer egy nap. Amint a lenti 1. diagram is mutatja, szignifikáns különbség figyelhető meg az általános iskolások és a középiskolások (átlag = 2,19; $p < 0,01$), valamint az általános iskolások (átlag = 2,81; $p < 0,01$) és az egyetemisták között (átlag = 3,05; $p < 0,01$), mivel az általános iskolások kevesebb időt töltenek a Facebookon.

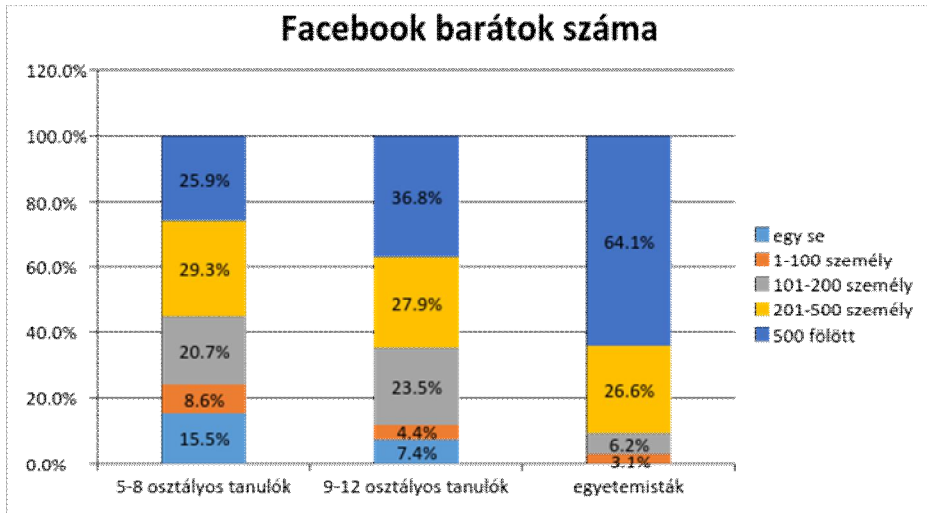
Minél idősebbek, annál több időt töltenek nap mint nap a Facebook előtt, naponta többszöri alkalommal lépnek be, s ez nagymértékben meghatározza az egész életüket. Hatással van a mindennapi teendőikre, az idejük beosztására, s ennek a hasznos felhasználására, az étkezési szokásaikra, a sportolásra, s végül, de nem utolsó sorban, az egészséges életmódjukra.

1. diagram

A Facebook-felhasználónak átlagosan 130 barátja van, de természetesen akadnak olyanok is, akiknek 2-3 ezer barátja van. A Facebookon az 5000 barát a maximum. Ez a sok „barát” egy idő után hamis érzetet kelthet, növelheti a magány érzését, és hiú reményekkel tölthet el egyes személyeket.

Aközött, hogy hány barátja van adott általános iskolás vagy középiskolás diáknak, illetve adott egyetemistának, szignifikáns különbség van, mivel az utóbbi több mint kétszer annyi baráttal rendelkezik, mint az általános iskolás vagy a középiskolás diákok, a Facebook keretein belül. Igaz, hogy minél idősebbek vagyunk, annál több ismerősre is teszünk szert életünk során.

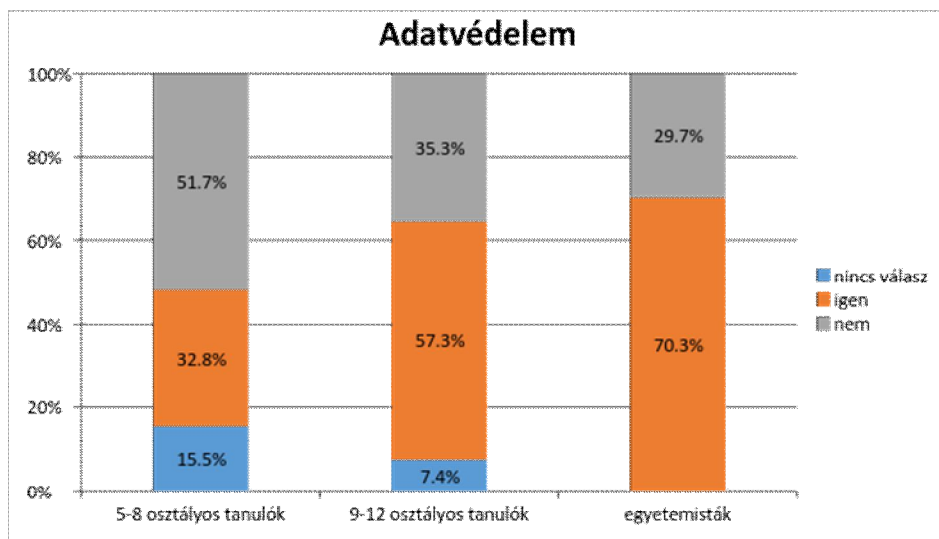

2. diagram

A Facebook lassan „vírus-adatbázissá” alakult át, mivel video, kép, üzenetek formájában rengeteg vírust terjeszt. Emellett pedig egyre több „csalás” van, kicsalják tőled a like-ot, ha például egy képet meg szeretnél tekinteni, s lassan az egész életedbe beférkőznek. Ezért is fontos nagyon odafigyelni arra, hogy kit jelölünk ismerősnek, hogy az olyan felhasználók, akik például vírusokat terjesztenek, ne tudjanak beférkőzni, kapcsolatba kerülni velünk.

Mindhárom korosztálynál a diákoknak nagyon nagy része nem használja az adatvédelmi beállításokat, amiből arra lehet következtetni, hogy vannak olyan adataik, amelyek mindenki, akár az egész világ számára publikusak. Az általános iskolásoknak mindössze 32,8%-a, a középiskolásoknak 57,3%-a, míg az egyetemistáknak már 70,3%-a fordít figyelmet az adatvédelemre. Ez azzal is magyarázható, hogy ahogy nővünk, egyre felelősségtudatosabb életet élünk, s egyre jobban odafigyelünk arra, hogy kinek a számára mit teszünk publikussá.

Sajnos mindhárom korosztálynál az figyelhető meg, hogy a diákoknak több mint felénél (és ahogy nőnek, ez a százalék is nő) mindenki számára publikusak a saját adataik, vagyis a lakhelyük, a telefonszámuk, vagy egyéb elérhetőségük mindenki számára látható. Nem gondolnak arra, hogy sokan visszaélhetnek ezekkel az információkkal, például ha mindenki számára látható a lakcímünk, s elmegyünk kirándulni, feltöltünk egy képet arról, ahogy épp a tengerben lubickolunk, megtörténhet, hogy betörnek hozzánk, tudván, hogy úgy sem vagyunk otthon. De elég csak iskolába vagy munkába menni, és az alatt is megtörténhet a baj.

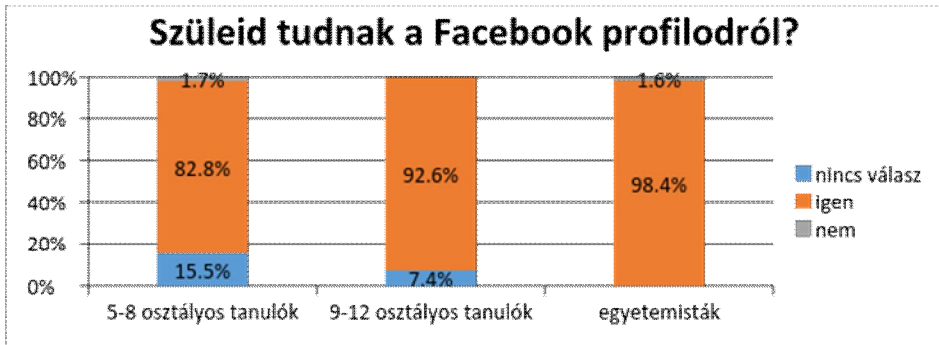

3. diagram

Ugyanakkor, ha a személyes adatainkra nem ügyelünk, ezeket akár fel is használhatják ellenünk, illetve zaklathatnak bennünket, s ne beszéljünk arról, hogy ezáltal az intim szféránkba is belátást nyernek.

Átlagban a csoportok csupán 1-2%-ának a szülei nem tudják, hogy gyereküknek van Facebook-profilja, ami vagy abból következhet, hogy a szülők nem figyelnek kellőképpen a gyerekeikre, vagy nem értenek a számítógépekhez, vagy abból, hogy sajnos nincsenek olyan jó kapcsolatban, hogy mindent megosszanak egymással.

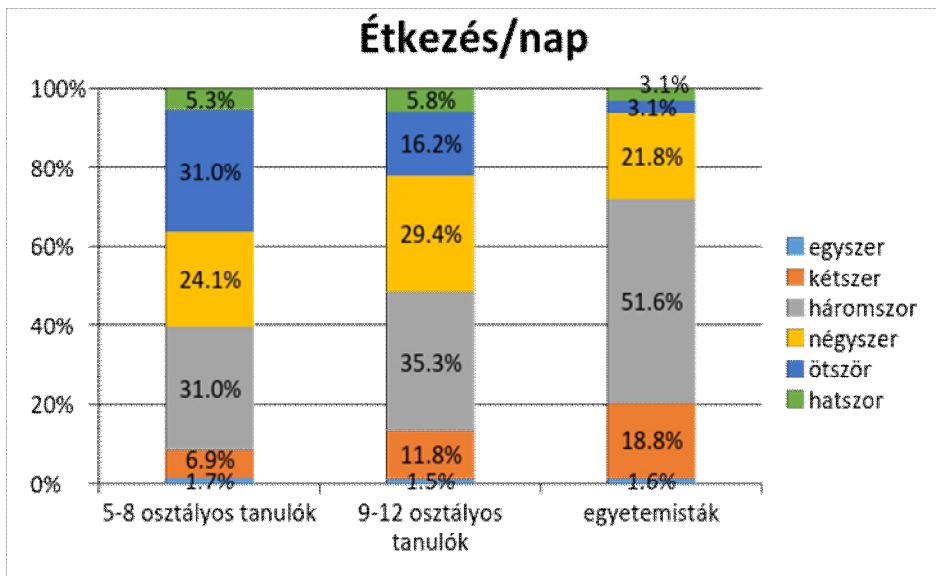
Vannak olyan tizenévesek, akik nem jelölik be szüleiket, ezért több család is bevezette azt a szabályt, természetesen a fiatalabbak körében, hogy csak abban az esetben lehet Facebook-profiljuk és saját számítógépük, ha a szülők hozzáférhetnek a gyerekek profiljához. Ennek következtében a szülők gyakran meglepődnek, megdöbbennek azon, amit a Facebook-on látnak (lásd 4. diagram).

4. diagram

A fizikai aktivitást vizsgálva megfigyelhetjük, hogy az általános iskolások jóval többet sportolnak, mint a középiskolások vagy az egyetemisták. Ez azzal is magyarázható, hogy nekik aránylag több idejük van arra, hogy a szabadban legyenek, és valamilyen sportot űzzenek, és természetesen az iskolában is van tornaórájuk, míg a középiskolások vagy az egyetemisták 25-30%-ának csak hetente 2-3-szor van erre lehetősége.

A kérdőívekből az is kiderült, hogy azoknak a diákoknak, akik kevesebb időt töltenek a Facebookon, több idejük marad arra, hogy sportoljanak, s minél egészségesebb életmódot alakítsanak ki maguknak ($r = 0,53$; $p < 0,001$).

5. diagram

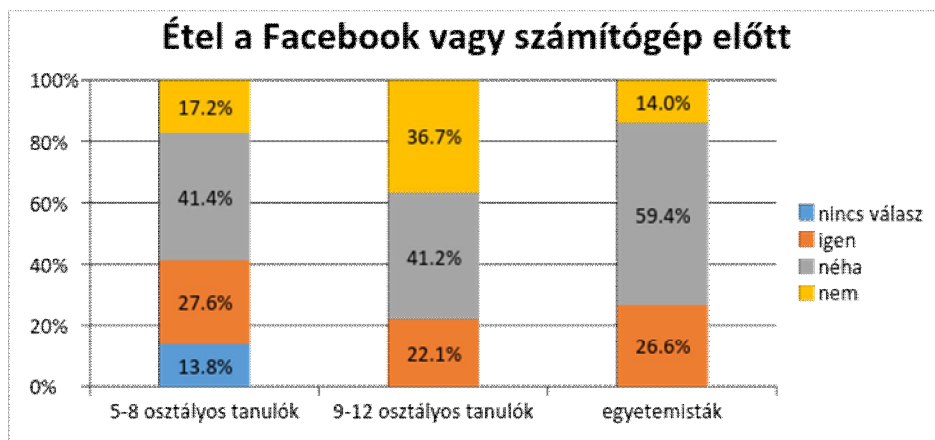

Amint a fenti ábra (5. diagram) is mutatja, ahogy nő a diákok életkora, úgy egyre többen étkeznek naponta kétszer (7%, 12%, 19%), háromszor (31%, 35%, 52%).

Átlagban mindhárom korosztály 25%-a étkezik naponta négyszer.

Az általános iskolásoknak 31%-a étkezik naponta ötször, a középiskolásoknak már csak 16%-a, és az egyetemistáknak mindössze 3%-a.

6. diagram

Legnagyobb százalékban (főleg az egyetemistáknál) mindhárom csoportnál azok a személyek vannak, akik csak néha fogyasztják el ételüket a számítógép vagy a Facebook előtt (6. diagramm). A középiskolásoknak szinte 37%-a soha nem étkezik számítógép/Facebook előtt, míg az általános iskolások és az egyetemisták csak fele ennyien vannak.

Átlagban mindhárom csoport 25%-a majdnem mindig a számítógép/Facebook előtt étkezik, ami azért káros a szervezetünkre, mert nem arra összpontosítanak, hogy annyi táplálékot vigyenek be szervezetünkbe, amennyire szükségünk van, hanem a számítógépre vagy éppen a Facebookra, s így akár kétszer annyit is ehetnek. Ez okozhat a későbbiekben elhízást és számos más betegséget is.

Számottevő összefüggés van aközött, hogy naponta mennyi időt tölt el valaki a Facebookon, s aközött, hogy étkezik-e vagy sem előtte. Azok a diákok, akik naponta 30 percnél kevesebbet Facebookoznak, nem étkeznek a számítógép előtt ($r = 0,15$, $p > 0,05$). Azok a diákok, akik 2 óránál több időt töltenek a számítógép előtt, nagyon gyakran ott is étkeznek ($r = 0,45$, $p < 0,05$).

Következtetés

A Facebooknak nagy hatása van az emberi kapcsolatokra, valamint a fiatalok közösségi interakcióira és kommunikációjára. A barátság fogalma nagymértékben átértékelődik a fiatalok körében a Facebook létezése óta. A fiatalok hasznos szabadidejét szinte már teljesen leköti a Facebook és más szociális hálók, illetve az internet. Ritkábban járnak társaságokba, kevesebbet mozognak, kirándulnak. Ahogyan az eredményeink is mutatják, sokan étkeznek Facebookozás közben, naponta akár többször is, illetve a napi Facebookozás az egészséges testmozgás rovására megy.

Mind az egészséges táplálkozás, mind a sportolás a serdülőkre nézve kimondottan fontos, mivel még fejlődésben van a szervezetük. Emellett pedig a társas viselkedésnek is jelentős szerepe van, és szükséges, hogy a serdülők közösségekben, saját korosztályukkal kapcsolatban legyenek, és a barátok mellet természetesen a családtagokkal is minél közelebbi viszonyt ápoljanak, ámbar a Facebook éppen ezt gyökeresen megváltoztatja. Leginkább azok a gyerekek, akik 2000 után születtek, meg vannak szokva azazal, hogy pörög az élet, s mindenholnan információhoz jutnak. Ezért ezt a Facebook-társadalmat egyre gyorsuló információs társadalomként tartjuk nyilván.

Ezeket a fiatalokat nevezzük az Y generációnak. Ezeknek a fiataloknak a számítógépes világ és az internet, olyan természetes, mint a lélegzetvétel. Nagyon sokat tudnak a virtuális és a digitális világról, sokkal többet, mint az idősebb főnökeik vagy a szülei (Krizbai, 2015).

Az internet pszichológiai szempontból az „azonnal” műfaja. Szabad és szinte korlátlan hozzáférést jelent, ahol nincsenek szabályok, és tiltások sem nagyon. Ha a szüleinket nézzük, annak idején esetleg utcai telefonról hívhatták fel barátjukat, ismerősüket, ha negatív érzelmekkel találkoztak a munkahelyükön. Emiatt akár órákig kellett bírniuk a frusztrációt, feszültséget, ameddig megoszthatták valakivel. Napjainkban az Y generáció tagjai azonnal megoszthatják gondolataikat, érzelmeiket az interneten, nem kell huzamosabb ideig magukban tartaniuk a feszültséget, tehát az internet az azonnali kommunikáció színtere (Tari, 2010).

Pszichológiai szempontból azonban felmerül a kérdés, hogy a gyors feszültségoldási lehetőség vajon jót tesz-e a személyiségnek? Az érzelmek toleranciája, a konfliktustűrési időigényes lélektani munka, és ahhoz, hogy az illető eljusson a megértésig, jó, ha magában tartja egy ideig ezeket a lelki tartalmakat. Problémahelyzet esetén szokták mondani az idősek, hogy „erre egyet aludjunk”. A negatív érzelmek megtartásának képessége a felnőtt személyiség jellemzője, és szükség van rá, mert ennek köszönhetőek a kiforrott döntések, érzelmek, amelyek fontosak az életben. A „belső élet” olyan lelki munka, amelyben szembenézünk önmagunkkal. Ennek azonban tartalmaznia kell a konfliktusainkat is, mert csak ezekből lehet megtanulni a konstruktív viselkedést. Akik érzelmileg feszült helyzetben szinte azonnal kiöntik magukból érzelmeiket, azok, mondhatjuk, szinte feldolgozás nélkül mennek át rajta, anélkül, hogy e folyamat fejlődéshez vezetne. Vannak olyan emberek, akik ilyenkor szinte megállás nélkül mondják a magukét, ami-

ben érezhető a „ventilálás” vágya. A fentiek természetesen nem azt jelentik, hogy szenvedni kell, hanem azt, hogy ne az azonnali megszabadulás vágya vezéreljen minket akkor, amikor az életünkben konfliktus támad (Krizbai, 2015).

Változik a világunk, és ezzel nincs feltétlenül baj, de ne felejtsük el, hogy azért még nincs minden fent az interneten. Sajnos, az internet és a Facebook negatív hatása, hogy ha valami ott elhangzik, akkor már igaznak is hisszük. Az internet nem tökéletes biztonságú tudásbázis. Arról se feledkezzünk meg, hogy az információ, amihez az internet által hozzáférünk, nem egyenlő a tudással. Ha valamiről sok információnk van, az még nem jelenti azt, hogy bölcssek vagyunk, vagy meg is tudjuk azt tenni. A valódi tudás nem egyenlő az informáltsággal, hanem mély ismereteken alapszik, amelyek megszerzése hosszú tanulási folyamat következménye.

BIBLIOGRÁFIA

- EMMS, TONY, 2012, Future Risk. How technology could make or break our world. http://www.cii.co.uk/media/3691513/future_risk_report_no_4.pdf (30.11.2015).
- JUTASI ISTVÁN, 1997, *Az internet felépítése és működése*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest.
- KIETZMANN, JAN H., KRISTOPHER HERMKENS et. al., 2011, Social media? Get serious! Understanding the functional building blocks of social media. *Business Horizons*, 54, 3:241–251.
- KIRKPATRICK, TAYLOR BERG, GILICK D., 2011, Jointly Learning to Extract and Compress. Computer Science Division, University of California, Berkeley, Ca.
- KRIZBAI TÍMEA, Lélekjelenlét. *Brassói Lapok*, 2015, 8 sz.
- MEZRICH BEN, 2010, *Véletlenül milliárdos – Hogyan született a Facebook*. Athenaeum Kiadó, Budapest.
- PREECE, JENNY, 2000, *Online Communities: Designing Usability, Supporting Sociability*. John Wiley&Sons, New York.
- RHEUNGOLD, HOWARD, 1993, *The virtual community*. Addison-Westley Longman Publishing Co, Boston.
- SZALÓKI GABRIELLA, 2004, Online közösségek, szakdolgozat, Debrecen.
- TARI ANNAMÁRIA, 2010, *Y Generáció*. Jaffa Kiadó, Budapest.